

Vlaams
Parlement

stuk **2195** (2013-2014) – Nr. 1
ingediend op 2 oktober 2013 (2013-2014)

Voorstel van resolutie

van de heer Jean-Jacques De Gucht, de dames Ann Brusseel, Irina De Knop, Marleen Vanderpoorten en Fientje Moerman en de heer Bart Tommelein

betreffende de omzetting van de resolutie
van de Belgische Senaat van 24 januari 2013
aangaande de erkenning van de verantwoordelijkheid
van de Belgische overheid
met betrekking tot de Holocaust
op het Vlaamse beleidsniveau,
vooral met betrekking tot
de sensibilisering van de jeugd
door de Holocaust expliciet op te nemen
in de eindtermen van het secundair onderwijs,
en de archivering van bronnen
die inzicht geven in dat verleden

TOELICHTING

1. Inleiding

De Holocaust is een van de meest zwarte bladzijden uit de geschiedenis van onze westerse samenleving en uit de geschiedenis van België. De verantwoordelijkheid van onze Belgische overheid in dat gruwelijke verleden wordt duidelijk bij het bestuderen van het eindverslag van het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA). Het verslag, getiteld ‘Gewillig België. Overheid en Jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog’, ontkracht de mythe dat de Belgische overheid machteloos zou hebben gestaan tegenover de Duitse vergeldingsmachine die miljoenen joden het leven heeft gekost. Het onderzoek naar het aandeel van de Belgische overheid ten tijde van de Tweede Wereldoorlog in de Holocaust kwam er op initiatief van de Belgische Senaat. Het was de basis voor een resolutie in de Belgische Senaat die de verantwoordelijkheid van de Belgische Regering erkent ten tijde van de Holocaust. In de tussentijd heeft ook het Waals Parlement een resolutie aangenomen om de herinnering aan die zwarte bladzijde uit onze vaderlandse geschiedenis levendig te houden.

Ook in het Vlaams Parlement moet er de drang zijn om de samenleving bewust te (blijven) maken van dat verleden. Niet enkel vanwege het verleden, maar ook ter wille van de toekomst. Onderricht in de Holocaust kan onze jeugd immers sensibiliseren en afhouden van extreemrechtse ideologieën, van racisme. Dat kan onze eigen samenleving in de toekomst enkel ten goede komen.

2. Zwarte bladzijden in onze vaderlandse geschiedenis¹

De beslissing om over te gaan tot de systematische vernietiging van de joden werd genomen in 1941. De Belgische overheden konden in de zomer van 1942 nog niet weten wat de betekenis was van de ‘tewerkstelling in het Oosten’. Wat ze wel konden weten, was dat de joodse bevolking door het Derde Rijk op diverse wijzen werd vervolgd en dat dezelfde groep joodse burgers in bezet België om raciale redenen op een onmenselijke manier werd behandeld. De verantwoordelijkheid voor de judeocide berust in eerste instantie bij de kopstukken van het nationaalsocialistische regime in Duitsland. Maar er ligt ook een verantwoordelijkheid bij degenen die ervoor kozen, ook in België, om met dat regime te collaboreren.

Tijdens het interbellum werd ervoor gekozen dat, in geval van een nieuwe bezetting, de overheid zou kiezen voor een bestuurlijke samenwerking, vanuit pragmatische overwegingen, in het belang van de bevolking. Dat neemt niet weg dat er voor de Belgische ambtenaren en magistraten een zekere ruimte voor persoonlijke interventie was, en wel om twee redenen. Ten eerste had de Belgische politiek nagelaten in het interbellum duidelijk wettelijk vast te leggen hoe de overheid in geval van bezetting met haar bestuursmacht moest omgaan. Ten tweede bleek de macht van de bezetter niet absoluut. Er bleef de mogelijkheid bepaalde taken niet uit te voeren of op vragen niet in te gaan. Dat maakt dat er op cruciale momenten keuzes konden worden gemaakt. Het zijn die keuzes die gemaakt zijn geweest die een verpletterende verantwoordelijkheid leggen bij de Belgische overheid met betrekking tot de Shoah. Drie keuzes springen daarbij in het oog.

Ten eerste was er de keuze in oktober/november 1940 om op verzoek van de bezetter de joodse bevolking te registreren. De keuze om daarop in te gaan was, naast een geloof in de overwinning van de Duitse bezetter, ingegeven door ideologische motieven. Een wijd verspreide antivreemdelingenhouding, gekoppeld aan een latent antisemitisme, was in die

¹ Gebaseerd op: R. VAN DOORSLAER, E. Debruyne, e.a., Gewillig België. Overheid en Jodenvervolgning tijdens de Tweede Wereldoorlog, SOMACEGES, 2004-2007.

periode gemeengoed bij een belangrijk deel van het Belgische, en dus ook van het Vlaamse establishment.

Ten tweede was er de keuze in de zomer van 1942, toen de uitroeiing van de joden op de agenda stond van de nazipolitie. In Antwerpen koos de lokale politie ervoor om auto-noom 1243 joden te arresteren en over te leveren aan de Duitse autoriteiten. Het motief van het pro-Nieuwe Ordebestuur was het samenwerkingsproject met de bezetter niet op de helling te zetten.

Het laatste sleutelmoment valt te situeren einde 1945, toen na de bevrijding de democratische samenleving opnieuw in ere was hersteld. Het militaire gerecht kwam toen tot het besluit dat het onderzoek naar de medewerking aan de razzia's tegen de joden in Antwerpen veel te 'kies' was. In het spoor daarvan werd iedere verantwoordelijkheid van de Belgische overheid in de jodenvervolgving en de deportatie van de joden afgewezen. De politieke, administratieve en gerechtelijke elite wenste zichzelf niet ter verantwoording te roepen.

Het gebrek aan juridisch-administratieve voorbereiding op een tweede bezetting, maar ook de xenofobe, soms antisemitische cultuur bij de leidende elite en globaal genomen het democratische tekort in de jaren 30 en 40 zijn de oorzaken van de gewillige houding van de Belgische overheid. Op cruciale momenten dat er keuzes moesten worden gemaakt, heeft de Belgische overheid keuzes gemaakt die een democratie onwaardig waren. Die onwaardige medewerking heeft desastreuze gevolgen gehad voor de joodse bevolking in België.

3. Erkenning en overlevering

De Belgische Senaat heeft ervoor gekozen de verantwoordelijkheid van de Belgische overheid voor dat gruwelijke verleden te erkennen, en terecht. Het moet de taak zijn van alle overheden om dat verleden nooit te laten vergeten, immers: historia docet. Er zijn lessen te trekken uit het verleden. Etnische zuiveringen als in Bosnië en Rwanda tonen dat het nodig is om het verleden indachtig te zijn (en te blijven). Dat in herinnering houden van de Holocaust is iets waar de Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research (ITF) voor ijvert. België was van maart 2012 tot maart 2013 voorzitter van die intergouvernementele organisatie die als doel heeft steun te vergaren voor Holocausteducatie, herinnering en onderzoek bij politieke en maatschappelijke leiders zowel op nationaal als internationaal vlak. Leden van de organisatie moeten zich inzetten om die doelstellingen te ondersteunen en te implementeren in hun beleid en programma's. De leden onderschrijven eveneens de Verklaring van Stockholm. In september 2012 heeft ook de vernieuwde Dossinkazerne (Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten) officieel zijn deuren geopend. In het kader van de Holocausteducatie vormen 2012 en 2013 dus cruciale jaren. Die aanzet mag echter geen excuus zijn om op zijn lauweren te rusten. Die aanzet moet net het startschot zijn voor een structurele en ambitieuze sensibilisering op het gebied van racisme, xenofobie en onverdraagzaamheid in het onderwijs.

Maar net op dat punt knelt de schoen. Na een nadere analyse van de beleidsnota Onderwijs 2009-2014 van de Vlaamse minister van Onderwijs Pascal Smet lijkt dat immers het geval. Het Vlaams Vredesinstituut merkte namelijk op dat er een impliciete verdeelstrategie vervat zit in de beleidsnota van de minister. Tot en met 2012 zouden de Holocaustherdenking en de Dossinkazerne centraal staan, in 2014 is het dan de beurt aan de Westhoek om de aandacht naar zich toe te trekken. Uiteraard is de herdenking rond '100 jaar Groote Oorlog' een belangrijk initiatief dat moet worden toegejuicht. Maar men moet wel waakzaam blijven dat de activiteiten in verband met de herdenking van de Groote Oorlog niet ten koste gaan van of samenvallen met de activiteiten in verband met de Holocaustherdenking. Beide evenementen zijn complementair.

In het verleden werden bovendien verscheidene vragen gesteld aan de respectieve ministers van Onderwijs over het invoeren van de Holocausteducatie in de eindtermen van het secundair onderwijs. Dat resulteerde in nieuwe vakoverschrijdende eindtermen. De leerlingen moeten nu op het einde van het secundair onderwijs lessen kunnen trekken uit historische en actuele voorbeelden van onverdraagzaamheid, racisme en xenofobie. Ze moeten voorbeelden kunnen geven van de potentieel constructieve en destructieve rol van conflicten. Hoe de Vlaamse scholen die eindtermen uitwerken, bepalen ze wel zelf. De leerplannen, die de concrete uitwerking vormen van de eindtermen, verschillen dus per onderwijsnet. Na een beperkte steekproef van de leerplannen van verschillende netten laat Vlaams minister Pascal Smet weten dat de Holocaust expliciet vermeld wordt onder andere in het leerplan Geschiedenis van het Gemeenschapsonderwijs (GO!) en in het leerplan Godsdienst van het katholiek onderwijs. Over de andere netten gaf de minister geen aanvullende informatie. Wanneer er sprake is van herinneringseducatie, wordt er impliciet verwezen naar de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust, maar dat staat nergens expliciet vermeld, ook niet in de vakoverschrijdende eindtermen.

Dat dat echter nodig is, blijkt uit een peiling van Paris-Match in 2011. Die peiling toonde aan dat 43% van de Belgen de mening is toegedaan dat het nazisme “interessante ideeën bevat”. De verklaring luidt dat, net als ten tijde van de opkomst van het nationaalsocialisme, de samenleving geconfronteerd wordt met een economische crisis. Net als in de depressie van de jaren 30 zoeken mensen dan naar een zondebok, waarbij men al snel bij de vreemdelingen uitkomt. Een onderzoek van ‘Jong Brussel’ uit 2011 legt de vinger op dezelfde pijnlijke wonde. Daarom moeten de nodige initiatieven en stappen ondernomen worden om te garanderen dat alle Vlaamse scholieren afstuderen met kennis van zaken over de Holocaust. Onderwijs in verband met de Holocaust gaat immers niet enkel over het verleden, het gaat ook over de toekomst. Onderricht aan onze jongeren over de Holocaust is het beste antigif tegen racisme; de beste kans op een harmonieuze samenleving in de toekomst.

Jean-Jacques DE GUCHT

Ann BRUSSEEL

Irina DE KNOP

Marleen VANDERPOORTEN

Fientje MOERMAN

Bart TOMMELEIN

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

– gelet op:

- 1° de resolutie van de Belgische Senaat van 24 januari 2013, die de verantwoordelijkheid van de Belgische overheid voor de jodenvervolging in België erkent;
- 2° de resolutie van het Vlaams Parlement van 16 maart 2005 houdende herdenking van de Holocaust, antisemitisme en racisme;
- 3° de resolutie van het Vlaams Parlement van 12 juni 2013 betreffende het stimuleren van het bezoek door jongeren uit Vlaanderen aan de Kazerne Dossin, Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten;
- 4° de resolutie van de Belgische Senaat van 13 februari 2003 betreffende het bepalen van de feiten en de eventuele verantwoordelijkheid van Belgische overheden bij de vervolging en de deportatie van de joden in België tijdens de Tweede Wereldoorlog, en de resolutie van de Belgische Senaat van 15 juni 2006 betreffende de studie gemaakt door het Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA): ‘De Belgische overheden en de Jodenvervolging en -deportatie’;
- 5° de wet van 8 mei 2003 betreffende de uitvoering van een wetenschappelijk onderzoek naar de vervolging en de deportatie van de joden in België tijdens de Tweede Wereldoorlog (Belgisch Staatsblad van 2 juni 2003);
- 6° de beleidsnota Onderwijs 2009-2014, ingediend op 26 oktober 2009 door minister Pascal Smet;
- 7° de ‘Verklaring van Stockholm’ en de eraan gekoppelde verbintenis om het onderzoek en de educatie over de Holocaust in al zijn dimensies aan te moedigen, zowel binnen ons onderwijs als binnen andere instellingen;
- 8° het ‘advies bij de operationalisering van de Vlaamse vakoverschrijdende eindtermen: herinnerings- en vredeseducatie’ van het Vlaams Vredesinstituut van 21 juni 2010;
- 9° de besprekingen binnen de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen op 13 januari 2011 over de hoofdstukken ‘Herinneringseducatie in het Vlaamse onderwijs’ en ‘Vredesopvoeding’ van het Jaarverslag 2009 van het Vlaams Vredesinstituut en het bijhorende advies bij de operationalisering van de Vlaamse vakoverschrijdende eindtermen van 21 juni 2010;
- 10° de besprekingen binnen de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media van 7 juni 2011 en de Commissie voor Onderwijs en Gelijke Kansen van 7 maart 2013 over de resultaten van de studie van het Jeugdonderzoekplatform;
- 11° de interventies van de verschillende politieke fracties;
- 12° het eindverslag van het SOMA, getiteld ‘Gewillig België. Overheid en Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog’, dat duidelijk maakte dat:
 - a) “(de) verantwoordelijkheid voor de judeocide in eerste instantie (berust) bij de kopstukken van het nationaal-socialistische regime in Duitsland en bij degenen die ervoor kozen, ook in België, met dat regime te collaboreren”;
 - b) de Belgische overheid tijdens drie sleutelmomenten haar verantwoordelijkheid heeft ontlopen, met name: de reactie van Belgische overheden op de eerste anti-joodse verordeningen van 28 oktober 1940, de ommekeer in de zomer van 1942, toen de deportatie van de joden op de agenda van de nazipolitie verscheen en de gevolgen van de judeocide in de repressie van het incivisme na de bevrijding van het land;
 - c) in bepaalde gevallen “(...) de mogelijkheid (bleef) bestaan om bepaalde taken niet uit te voeren of op de vragen (van de bezetter) niet in te gaan (...). De ruimte die werd gelaten zorgde er bijgevolg voor dat er op cruciale momenten keuzen dienden te worden gemaakt”;

- d) er zelfs tijdens de bezetting genoeg manoeuvreerruimte en keuzemogelijkheden overbleven voor de Belgische overheden, voor zowel de Belgische regering in Londen, als de secretarissen-generaal, de gerechtelijke instanties en de provincie- en gemeenteoverheden;
 - e) de oorzaak voor de gewillige samenwerking “(het) gebrek aan juridisch-administratieve voorbereiding op een tweede bezetting, maar ook de xenofobe, soms antisemitische cultuur bij de leidende elite en globaal genomen het democratische tekort in de jaren 30 en 40” was;
 - f) er in het merendeel van de gevallen en ten minste tot in de zomer van 1942 slechts heel weinig gevallen van weigering, vertraging of sabotage van de collaboratie van overheden zijn voorgekomen;
 - g) “de Belgische overheid een gewillige houding aangenomen heeft door op zeer diverse en cruciale terreinen een voor een democratie onwaardige medewerking te verlenen aan een voor de joodse (vreemdelingen)bevolking desastreuze politiek”;
- vaststellend dat na de bevrijding de Jodenmoord bijna nergens heeft geleid tot een vervolging van Belgische of Duitse burgers (slechts twee Duitse oorlogsmisdadigers zijn ter dood veroordeeld);
- eraan herinnerend dat in de Tweede Wereldoorlog in het kader van de door het Duitse nationaalsocialistische regime gepleegde Jodenmoord, volgens de gegevens waarover we thans beschikken – gebaseerd op: R. Van Doorslaer, E. Debruyne, e.a., *Gewillig België. Overheid en Jodenvervolging tijdens de Tweede Wereldoorlog*, SOMACEGES, 2004-2007 – 24.900 joden en 352 zigeuners uit België zijn gedeporteerd (bijna de helft van de joodse gemeenschap in België) en dat bijna alle gedeporteerde joden zijn omgekomen in concentratie- en uitroeiingskampen;
- gelet op:
 - 1° het Belgische voorzitterschap van de Task Force for International Cooperation on Holocaust Education, Remembrance and Research in 2012-2013;
 - 2° de officiële opening in 2012 van de Kazerne Dossin: Memoriaal, Museum en Documentatiecentrum over Holocaust en Mensenrechten;
 - 3° de achtergrondnota van het Vlaams Vredesinstituut: ‘Herinneringseducatie in het Vlaams onderwijs: een pleidooi voor Holocaustherdenking, geschiedenisonderwijs en vredesopvoeding’ van 3 september 2009;
 - 4° het feit dat het antisemitisme nog steeds een probleem vormt in onze maatschappij, zoals de studie van het Jeugdonderzoeksplatform heeft aangetoond, en dat Holocausteducatie een belangrijke rol kan spelen in het gevecht tegen antisemitisme;
 - 5° het feit dat er op dit ogenblik geen enkele garantie bestaat dat alle leerlingen in het middelbaar onderwijs expliciet les zullen krijgen over de Holocaust;
- herinnerend aan het moedige optreden van talloze landgenoten om joden te redden en wijzend op de moed van overheden en burgers die zich verzet hebben tegen de nazi-bezettingsmacht;
- akte nemend van de verklaring van de Federale Regering op 9 september 2012, bij monde van eerste minister Elio Di Rupo, waarin de verantwoordelijkheid van de Belgische overheid in de judeocide wordt erkend – een verklaring die in het verlengde ligt van de excuses geuit door voormalig eerste minister Guy Verhofstadt in 2002 bij de kazerne van Dossin en in 2005 bij de herdenking Yad Vashem in Jeruzalem;
- nota nemend van de terechte opmerkingen van het SOMA over de soms deplorabele staat van bewaring waarin onze archieven zich bevinden;

- vraagt de Vlaamse Regering:
 - 1° op grond van het SOMA-eindverslag en van andere recente studies nieuwe pedagogische instrumenten in het leven te roepen met de bedoeling dat de leerkrachten de leerlingen kunnen laten kennismaken met die duistere periode uit onze geschiedenis en hen via die weg sensibiliseren door de gevaren van extreemrechts gedachtegoed bij te brengen;
 - 2° de vakoverschrijdende eindtermen uit te breiden en de vermelding ‘kennis over vervolging, volkerenmoord en meer expliciet Endlösung en Holocaust’ op te nemen;
 - 3° praktische richtlijnen en waarborgen vast te leggen zodat elke scholier die de schoolbanken verlaat in Vlaanderen, les zal hebben gehad over de Holocaust;
 - 4° erop toe te zien dat de Holocaustherdenking en -educatie de nodige publieke inzet en aandacht krijgt;
 - 5° educatieve initiatieven vanuit de samenleving met betrekking tot de Holocaust te ondersteunen zodat de gevaren van alle extreemrechtse ideeën bekend zijn en blijven onder de bevolking;
 - 6° de verspreiding van het eindverslag van het SOMA voort te zetten zodat die feiten bij een zo breed mogelijk publiek bekendgemaakt worden en zodat voorkomen wordt dat die donkere bladzijde uit onze geschiedenis in de vergetelheid raakt;
 - 7° een plan voor te leggen voor een betere bewaring van de archieven die informatie bevatten over de Holocaust.

Jean-Jacques DE GUCHT

Ann BRUSSEEL

Irina DE KNOP

Marleen VANDERPOORTEN

Fientje MOERMAN

Bart TOMMELEIN